

PIOTR SZYDŁOWSKI

O NAUCZANIU PRZEDMIOTÓW SPOŁECZNYCH W SZKOŁACH

Dydaktyka nauk społecznych w szkole średniej i wyższej. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Kraków 17 - 18 grudnia 1984. Praca zbiorowa pod red. E. S t a - w o w y i J. S z m y d a, Warszawa, COM SNP, 1987, 303 s.

Reforma systemu edukacji narodowej od lat interesuje społeczeństwo polskie, a wysiłki różnych gremiów opiniodawczych oraz instancji kierujących procesem dydaktycznym na poszczególnych poziomach nauczania nie dają dotychczas pożądaných rezultatów. Trwające ostatnio - łagodnie mówiąc - kontestacje studenckie, kwestionujące programy nauk społecznych w szkołach wyższych są tego dobitnym wyrazem.

Kiedy z początkiem lat osiemdziesiątych rozpoczął się proces sukcesywnego wprowadzania do szkół ponadpodstawowych przedmiotów społeczno - politycznych, Instytuty: Nauk Społecznych WSP w Krakowie oraz Filozofii i Socjologii WSP w Rzeszowie zorganizowały ogólnopolską konferencję naukową poświęconą tej problematyce, której materiały, ze wszech miar godne polecenia pragne w największym skrócie zaprezentować.

W sesji wzięli udział przedstawiciele nauk społecznych niemal ze wszystkich ośrodków akademickich w kraju, nauczyciele przedmiotów społecznych ze szkół średnich, pracownicy naukowci ODN, przedstawiciele władz oświatowych łącznie z przedstawicielem Ministerstwa Oświaty i Wychowania oraz Instytutu Programów Szkolnych. Łącznie w konferencji uczestniczyło 90 osób z różnych ośrodków spoza Krakowa i ponad 100 osób pracujących i studiujących w Krakowie. Wygłoszono 10 referatów na sesjach plenarnych oraz 10 referatów w sekcji I - obradującej nad edukacją filozoficzną, 7 referatów w sekcji II, zajmującej się edukacją społeczno - polityczną i 5 referatów w sekcji III - obradującej nad przygotowaniem kadry dydaktycznej.

Treść obrad koncentrowała się wokół zasadniczych zagadnień edukacji społecznej, realizowanej w szkołach średnich i wyższych, częściowo także w szkołach podstawowych i na studiach podyplomowych, przez nauczanie przedmiotów społecznych, takich np. jak wiedza o społeczeństwie - nauczana w zasadniczych szkołach zawodowych, propedeutyka nauki o społeczeństwie - wykładana w policealnych studiach zawodowych.

Uczestnicy sesji analizowali funkcje edukacyjne również takich przedmiotów jak *Problemy religioznawstwa i światopoglądu* - przewidywane wówczas dla liceów i techników, *Propedeutyka filozofii* - mająca być wprowadzoną do liceów oraz blok przedmiotów społecznych nauczanych w szkolnictwie wyższym: filozofię, socjologię, naukę o polityce i ekonomię polityczną. Zagadnienia ujmowano kompleksowo, tzn. zarówno od strony społeczno-ekonomicznych i politycznych uwarunkowań edukacji w szkole, jak i organizacyjno - programowych oraz dydaktycznych aspektów tego procesu, wreszcie od strony podmiotowej - od nauczanych i nauczających.

Jeśli chodzi o tematykę szczegółową referatów, wymienię tylko niektóre: *Miejsce i rola filozofii w kształceniu i wychowaniu* (J. L e g o w i c z), *Uzasadnienie społeczne i pedagogiczne - psychologiczne nauczania filozofii w*

szkole średniej i wyższej (J. S z m y d), *Edukacja filozoficzna wobec wartości współczesnego świata* (A. O c h n i o), *Rola szkoły średniej i wyższej w procesie kształtowania świadomości społecznej* (J. L i p i e c), *Uwarunkowania recepcji nauk społecznych - politycznych w szkole wyższej* (L. O g ó r e k), *Aksjologia wychowania w pracach Karola Marksa* (Cz. H e r o d), *Przemiany światopoglądu młodzieży a zadania nauk społecznych w szkole średniej* (E. S t a w o w y), *Efektywność nauczania przedmiotów społecznych w szkolnictwie średnim* (A. J. O l s z e w s k i), *Wpływ przedmiotów społecznych na kształtowanie postaw patriotycznych młodzieży* (Z. S e r w a), *Perspektywy nauczania przedmiotów społecznych w szkołach wyższych* (J. W o ł o c h), *Rola przedmiotów społeczno - politycznych w kształtowaniu osobowości studentów* (R. S u c h o c k a), *Niektóre problemy metodyki nauk społecznych* (A. Z i e l e c k i), *O wykładzie filozofii* (R. P a d o ł), *Biurokratyczne, akademickie i potoczne nauczanie filozofii* (R. W a w r y k o w i c z), *Zawód Nauczyciela przedmiotów społecznych w opinii studentów nauk społecznych* (R. F i l a s).

Celem doraźnym sesji było możliwe dokładne rozpoznanie aktualnego stanu i efektów nauczania przedmiotów społecznych w szkolnictwie oraz wypracowanie trafnej diagnozy tego procesu w celu przyjscia szkole z pomocą w jego usprawnieniu.

Celem natomiast długofalowym . było wypracowanie koncepcji teoretyczno - programowej nauk społecznych, mogącej pełnić bardziej efektywnie swoje funkcje edukacyjne. W wyniku dyskusji zebrani doszli do wniosku, że cel ten można będzie osiągnąć pod warunkiem:

- wypracowania odpowiedniego systemu edukacji społecznej w szkolnictwie średnim i jego drożności w stosunku do procesu nauczania przedmiotów społecznych w szkolnictwie wyższym - takiego systemu szkoła nie posiada, a bez pomocy nauki i nauczycieli-praktyków administracja oświatowa sama go nie wypracuje;

- przygotowania odpowiednich form instytucjonalnych kształcenia kadr nauczycielskich dla tego systemu;

- wypracowania zaplecza teoretycznego dla owego systemu, m.in. w postaci dydaktyki nauk społecznych, rozumianej jako specjalizacja naukowa.

Nie sposób omówić szczegółowo zebranych na 293 stronach druku 29 referatów wygłoszonych na sesji, trudno nawet podać wszystkie ich tytuły. Zachęcając do lektury prezentowanej publikacji, ograniczę się jedynie do przytoczenia wniosków dotyczących przyszłości nauk społecznych w szkołach średnich i wyższych, wniosków sformułowanych na ostatnich stronach (s. 301-303) tej pozytywnej publikacji. Porównania wniosków z aktualnym stanem dydaktyki przedmiotów społeczno - politycznych zainteresowane placówki i władze oświatowe zechcą dokonać we własnym zakresie. Dodam - dla pełniejszej informacji - że uczestnicy sesji powołali zespół, którego zadaniem było opracowanie i przekazanie odpowiednim władzom oświatowym tych właśnie postulatów, zgłoszonych i przedyskutowanych w czasie konferencji.

W czasie obrad zarysowały się dwa odrębne stanowiska w sprawie przyszłości nauk społecznych w szkołach średnich.

Zwolennicy pierwszego stanowiska - a stanowili oni mniejszość wśród uczestników sesji - postulowali uzupełnienie programów szkolnych o dodatkowe przedmioty społeczne, takie np. jak elementy etyki czy religioznawstwa.

Zwolennicy drugiego stanowiska, stanowiący większość uczestników obrad, proponowali generalne przereadowanie zatwierdzonego do realizacji od 1986 roku programu przedmiotów w szkole średniej. Ich zdaniem, w programie tym winien znaleźć się taki przedmiot, który pełniłby funkcję osi integrującej całą wiedzę nauczaną w danym typie szkolnictwa, zarówno w płaszczyźnie metodologicznej i aksjologicznej. Takim przedmiotem może być odpowiednio zaprogramowana i fachowo nauczana propedeutyka filozofii z elementami logiki i ogólnej metodologii.

W toku obrad zgłoszono ponadto cały szereg szczegółowych propozycji, których rozwinięcie i merytoryczne uzasadnienie znajdzie Czytelnik w prezentowanej publikacji, a które można ująć w następujące punkty:

1. Proponowano, by działający przy ówczesnym MNiSzW Centralny Zespół Dydaktyczno - Naukowy Nauk Politycznych podjął się obowiązku koordynacji w zakresie rozwoju tych kierunków nauczania, korelowania programów dydaktycznych szkół wyższych z programem nauczania w szkołach średnich oraz konsultowania wniosków poszczególnych uczelni o powołanie takich kierunków studiów tam, gdzie ich jeszcze nie ma.

2. Postulowano, by w porozumieniu z centralnymi władzami oświatowymi wypracować różne formy doskonalenia kwalifikacji przyszłych absolwentów nauk społecznych oraz dokształcać studentów innych kierunków humanistycznych w zakresie nauk społecznych w formie np. studiów fakultatywnych. Dla absolwentów uniwersytetów studiujących filozofie, socjologię czy politologię należałoby przygotować profil pedagogiczny, uprawniający ich w przyszłości do nauczania przedmiotów społecznych w szkołach ponadpodstawowych. Natomiast dla nauczycieli przedmiotów humanistycznych i innych, zainteresowanych nauczaniem przedmiotów społecznych, należałoby uruchomić studia podyplomowe w tym zakresie.

3. Sugerowano rozwijanie pozaprogramowych form edukacji społecznej młodzieży akademickiej w postaci Kół Naukowych i wykorzystanie w tym celu działalności organizacji młodzieżowych.

4. Szczególnie mocno postulowano przygotowanie nowoczesnych spełniających wymogi naukowe podręczników, skryptów i innych pomocy dydaktycznych, zalecając ogłaszanie konkursów na podręczniki i programy dydaktyczne.

5. Dostrzeżono i podniesiono konieczność stwarzania odpowiednich warunków podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie nauk społecznych przez nauczycieli wszystkich typów szkół poprzez ułatwienie im kontaktów z ośrodkami akademickimi i utrzymanie naukowej łączności z Instytutem Kształcenia Nauczycieli.

6. Postulowano stworzenie i rozwijanie dydaktyki przedmiotów społecznych jako specjalizacji naukowej. Przy okazji dodam, że takie plecioletnie studia stacjonarne i zaoczne, oraz dwuletnie studia podyplomowe i dwuletnie fakultatywne prowadzi obecnie Instytut Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie.

Wreszcie podkreślono, że wszystkie programy dydaktyczne i proces ich realizacji winien mieć kontakt z "rzeczywistością". Winien być weryfikowany i konfrontowany z praktyką społeczną. W tym celu należy prowadzić ciągłe, bieżące badania interdyscyplinarne nad młodzieżą, a wyniki tych badań uwzględniać w metodyce nauk społecznych i zapoznawać z nimi nauczycieli przedmiotów społecznych.